

**WESTERN THRACE TURKISH DIALECTS IN
TERMS OF PRONOUN USE**

Zamir Kullanımı Bakımından Batı Trakya Türk Ağzları

Muharrem ÖZDEN¹

Abstract

With reference to traditional grammar, words are divided into various classes of form and meaning. First, Aristotle spoke of the existence of forms such as nouns and verbs and suggested that these kinds of words have meanings on their own. Some grammatical books have made this classification in the form of verb, noun and adjective. In the traditional grammar, nouns, pronouns and adjectives are often considered in the same class of nouns (nomen). In general, eight parts of speech are referred in Turkish grammar books. The pronoun, one of these words, is an important part of the nouns and is commonly known as the words that functions as nominals. Pronouns are most similar to nouns in noun-derived words and enter names situations such as nouns, they may take possession suffixes. In this study, a review was made about the pronouns used in Turkish dialects in the west of Thrace. The study is important to reveal the wealth of the region in terms of pronoun use.

Keywords: Western Thrace, Vocabulary Types, Pronouns, Turkish Dialects.

Öz

Geleneksel dilbilgisine bakıldığında eskiden beri kelimeler anlam ve görev bakımından çeşitli türlere ayrılmıştır. İlk olarak Aristo isim ve fiil gibi türlerin varlığından söz etmiş ve bu kelime türlerinin kendiliklerinden anlam taşıyan öğeler olduğunu ileri sürmüştür. Kimi dilbilgisi kitapları ise bu sınıflandırmayı fiil, isim ve sıfat şeklinde yapmıştır. Geleneksel dilbilgisinde kelime türleri arasında isim, zamir ve sıfat çoğunlukla isim (nomen) terimiyle aynı türün içinde düşünülmüştür. Genel olarak Türkçe dilbilgisi kitaplarında bu sınıflandırma sekiz tür kelimedenden bahseder. Bu kelimelerden biri olan zamir, isim soylu kelimelerin önemli bir bölümü olup; genellikle isimlerin yerini tutan, kişi, soru, gösterme ve belirsizlik kavramları taşıyan kelimeler olarak bilinir. Zamirler, isim soylu kelimeler içinde en çok isimlere benzerler ve isimler gibi isim durumlarına girer, iyelik eklerini alabilirler. Bu çalışmada Trakyanın batısında bulunan Türk ağzlarında kullanılan zamirler hakkında bir inceleme yapılmıştır. Çalışma bölgenin zamir kullanımı bakımından zenginliğini ortaya çıkarması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Kelime Türleri, Zamirler, Türk Ağzları.

ArticleHistory:

Received

21/07/2018

**Received in revised
form**

21/07/2018

Accepted

30/08/2018

Available online

15/09/2018

¹ Dr.Öğretim Üyesi, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü. muharremozden@trakya.edu.tr

Giriş

Eski Yunan döneminde Platon'un (Eflatun) kelimeleri *isimler* (onoma) ve *füler* (rhema) diye ikiye ayırdığı, sonra Aristo'nun bunlara üçüncü bir sınıf olan *indeclinables*'i (çekimlenemeyenler) eklediği bilinmektedir. Daha sonraları Dionysius Thrax, kelime türlerini sekize çıkarır, bu tasnifin büyük oranda günümüzdeki tasnife çok yakın olduğu görülür (Eker, 2003). Bu kelime türlerinden biri olan zamirler, ne bağımsız biçimbirimler arasında ne de bağımlı biçimbirimler arasında kendilerine tam bir yer bulabilmiştir. Kelime türü olarak biraz birinci grubun biraz da ikinci grubun özelliklerini taşımaktadırlar. İsim ve filler nazaran tüketilebilirliklerinin sınırlılığı, kullanımlarının kısıtlılığı ve başka kelimelere bağımlı olmaları onları kelime türleri arasında farklı bir konuma sokmaktadır. Dolayısıyla tıpkı edatlar, ünlemler ve bağlaçlar gibi morfolojik tanımlama ve kullanım yönünden sergiledikleri ilgi çekici durumlarından dolayı zamirler, ayrıntılı olarak incelenmeyi hak eden dil unsurlarıdır. Her ne kadar tasnif zor gibi görünse de geleneksel dil bilgisi kitaplarına bakıldığında zamirlerin kelime türü olarak isimlere, dolayısıyla da bağımsız biçimbirimlere dâhil edildiğini görürüz. Sınıflama zorluğu yaşadığımız bu kelime türü bir şekilde ihmale uğramış gibi görünmektedir. Örneğin, Türkçe açısından zamirleri tek başına ele alıp inceleyen bir eser kaleme alınmış değildir (Demirci, 2010). Zamirler, dilin akışı içinde eskiden beri fazla bir değişikliğe uğramadan kullanılagelmiş olup, Türkçede değişmeyen bir söz bölüğüdür. Türkçeye yakın dillerde de zamirlerin böyle oluşu ve bazı dillerdeki zamirlerin kullanışlarının Türkçeye yakınlığı öteden beri Türkçe ile bu diller arasındaki akrabalık konusunda önemli bir tanık sayılmıştır (Atabay, Kutluk ve Özel, 1983, s. 116). Zamirler, ad soylu sözcükler içinde en çok, adlara benzerler. Adlar gibi ad durumlarına girer ve iyelik eklerini alabilirler: *ben, bana, benim, bizim, sizin, onun, ona, kendine, kendimiz, bunun, bundan* gibi. Zamirler, bir adla birlikte tamlama kurarlar. Zamir tamlamasında tamlayan zamir, tamlanan da addır. Bu tamlamada hem zamir, hem de ad, tamlamanın gerektirdiği ekleri alarak belirtilen bir tamlama kurarlar: *benim okulum, bizim okulumuz, onun okulu, onların okulu* gibi. Kimi zaman da *kendi işim, kendi evim* gibi belirtisiz tamlama oluşturdukları görülür. Zamir tamlamasında zamirin söylenmediği de olur: (*benim*) *evim*, (*onun*) *okulu* gibi. Bu tür kullanışlara dilimizde çok rastlanır. Zamirler, tümce içinde diğer ad soylu sözcükler gibi özne, nesne, tümleç ve yüklem olurlar (Aksan, 1983, s. 117). Zamirler, Türkiye Türkçesinde çok kullanılan sözcüklerdir. Öyle ki, bir anlatımda bir şeyin ya da kişinin adı belirtilmiyorsa onun yerine çoğunlukla onu karşılayacak bir kişi zamiri kullanılıyor demektir. Zamirler bu bakımdan sözcük türleri içinde adlardan sonra, en çok özne görevi yapan sözcüklerdir. Çoğu kez tümcede, zamir, özne olarak kullanılırken, yüklemdeki kişi kavramıyla pekiştirilir. Kimi zaman da tümcedeki özne söylenmeden yüklemdeki kişi kavramı özneyi belirtir. Örneğin "dersimi yaptım" tümcesinde, özne, *ben* kişi zamiridir. Bundan başka "okulum" gibi bir anlatımda *benim* okulum gibi bir tamlama söz konusudur. Türkçenin eskiden beri görülen bir özelliği olarak kişi zamirlerinin görevinin yüklem sonundaki ekle yerine getirildiği görülür (Aksan, 1983, s. 123). Aşağıdaki tanımların tümü Yıldız Kocasavaş'ın *Türkçede Şahıs Zamirleri* adlı kitabından (2004) alınmıştır: Zamir kelimesi için Alm. *pronomen, fürwort*; Fr. *pronom*; İng. *pronoun*; Ar. *Zamir*; Lat. *pronomen*; İtal. *pronome* terimleri kullanılmıştır. Latince *pronomen* (<*pro* "yerine" + *nomen* "isim") kelimesi (Gr. *Pronom*) "İsim yerine kullanılan kelime" anlamındadır. Gramer terimi olarak zamir için kullanılır. Retorik terimi (*pronomination*) olarak da bir özel ismin yerini tutan lakap kelimesi olarak kullanılır. Almanca *fürwort* kelimesi; a) Birine şefaat edilmesi için söylenen söz; b) Gr. zamir (wörtlich s. Gr. zamire müteallik, zamiri) anlamındadır. Fransızca'da *pronom* (<*pro+nom* "ön isim") kelimesi 1482'de kullanılmış olup *pro* "yerine" ve *nom* "isim" kelimelerinden oluşmuş bir birleşik kelimedir. "Herhangi bir bağlamda, daha önceden belirli bir biçimde

kullanılmış olan sözcüğü genellikle daha belirsiz bir biçimde gösteren kelime” anlamındadır. İtalyanca’da *pronome*’nin kelime anlamı “İsmin yerine geçen kelime”dir. Carl Heupel, zamiri, “Zamirler büyük ölçüde belli bir durumdaki fonksiyonu belirten kelimelerdir.” şeklinde tarif eder. Kamusu’l-Okyanus’ta zamir kelimesi “Emir vezindedir. Solmuş üzüme itlak olunur. Derunda izmar olunan sırra ve dâhil-i hatıra itlak olunur, derun-i kalbde olmakla dakiku’l- vukuf olmak alakasına mebni cem’i zemair gelür.” şeklinde açıklanmaktadır. Yine aynı eserde *zamir (zadır)* kökünün manası “İnsan ve hayvan arıklayıp (zayıflayıp) karınları içeri çöküp yapışmağa denir.” olarak geçmektedir. Şemseddin Sami, zamiri; “1. İç, dâhil, her şeyin iç yüzü, batın. 2.Kalp, yürek, vicdan. 3.Edebiyatta: Sarfda *ben, sen, o* gibi mütekellim ve muhatab ve gaipden kinaye olan isim ki Arabiyye’de muttasıl ve munfasıl olarak ikiye münkasımdır.” şeklinde açıklamaktadır. Ferit Devellioğlu, zamir kelimesi için “Arapça bir kelime olup 1.İç, iç yüz, 2.Kalp, vicdan, 3.Gönülde gizli olan sır (levh-i zamir: içteki, gönüldeki levha, ma-fi’z zamir: gönülde, yürekte olan), 4. Gr.ismin yerinin tutan kelime, anlamlarına gelmektedir.” açıklamasını yapar. *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*’nde zamir, “Önce geçen veya sonradan gelecek olan bir ismin yerine kullanılan ve onun anlattığı şeyi bildiren kelime veya takı” şeklinde açıklanmaktadır. *Başlıca Dilbilim Terimleri*’nde zamir “Söylemde daha önce anılan bir ögeyi, bildirişime katılan bir kimseyi, sözcenin oluşturulduğu anda gözlem alanına giren bir varlık ya da nesneyi gösteren sözcük” şeklinde izah edilmektedir. A.C. Emre, kullanılan klasik “İsmin yerine kullanılan söz” tarfinin zamirler hakkında doğru bir fikir vermediğini, zamirlerin ismin yerine kullanılan kelimeler değil, “şahıs” denilen kategoriye ifade eden kelimeler olduğunu” belirtir. Ayrıca zamir için Ferdinand Bruno gibi *ismi ifadeler* veya *isimler* terimini uygun görerek zamiri “Mahlûklara, şeylere, fikirlere umumi ve her vasıftan mücerret olarak delalet eden kelimelere *isimsi* diyoruz.” şeklinde tarif eder. M. Ergin, *zamiri* “Nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimeler” olarak açıklar ve bu yüzden de zamirlerin, genellikle, “İsmin yerini tutan kelimeler” diye tarif edildiği belirtir. T. Banguoğlu, “Ardında bir nesne veya kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimeye *zamir* denir.” şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır. Z. Korkmaz, *zamir* için “İsimlerin yerini tutan isim soylu kelime türü” tarifini kullanmıştır. Kaya Bilgegil, “*Zamirler*, isimleri temsil veya müsemmalarını işaret eden kelimelerdir.” şeklinde ifade eder. Tahir Nejat Gencan, *zamiri* “Tümcede adların, önce geçmiş kavramların yerini tutan ve söyleyenle kendisine söylenen kimselere hatırlatan sözcüklere denir.” biçiminde tarif eder. Bu tariflerde *zamir*’in çekim eklerini alarak isimlere yaklaşmakla beraber esasen isim olmayışı, nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılanması, ismin yerini gerici olarak tutan kelimeler olması, dilin işaret ihtiyacından türemeleri gibi ortak noktalar bulunmaktadır. O halde *zamir*, diğer nesne adları gibi direkt nesneyi karşılayan kelimeler olmayıp, konuşan (mütekellim), konuşulan (hitap edilen), üçüncü şahıs (gaip) (mütekellim ve muhatabın dışındaki) gibi varlıkları temsili olarak veya işaret etmek suretiyle belirleyen kelimelerdir. Kelime anlamı açısından baktığımızda Arapça kökenli olan *zamir* şu anlamlara gelmektedir: 1. İç, içyüz, (bkz. dâhil, batın). 2. kalb, vicdan. 3. gönülde gizli olan sır. *Levh-i zamir*: içteki, gönüldeki levha. *Ma-fi-zamir*: gönülde yürekte olan. 4. gr. ismin yerinin tutan kelime (Devellioğlu, 1984, s. 1403-1404). Günümüzde konuşulan Türk Lehçelerinde ve Rusçada zamir için kullanılan kelimeler şunlardır: Azer. Avazlık; Tkm: çalışma; Gag.: aderlik; Özb.: olmuş; Uyg.: almaş; Tat.: almaşlıq; Bşk.: almaş; Kmk.: orunca; Krç-Malk.: almaş; Nog.; awis, Kzk.: esimdik; Krg.: at atooç; Alt.: soluma; Hks.: orındı; Tuv.: at ornu; Rus.: mestoimenie (Naskali-Gürsoy, 1997). Zamirler, nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir. Zamirler, temsil ettikleri veya gösterdikleri nesnelere gerçek karşılıkları olmadıkları için, ancak o nesnelere ilk ve gerçek isimlerinin yerini geçici olarak tuttuklarından tek başlarına bir şey ifade etmezler. Ancak nesne biliniyor ve bir zamirle

ifade ediliyorsa, o nesne ile zamir arasında bir bağ kurulur (Ergin, 1992, s. 263). Türk dilinin her döneminde isimlerle isim değerinde olan zamirlerin çekimi ve bunların başka kelimelerle ilişkisi büyük ölçüde paralellik göstermiştir. Bazı kullanımlarda ortaya çıkan farklılıklar zamir ve isimlerin ayrı birer kelime kategorisi teşkil etmelerinden kaynaklanmaktadır. Zamirler, isimleri temsil eden kelimelerdir. Ancak kavramların gerçek karşılıkları olmaması, zamirlerin eklerle ve başka kelimelerle ilişkisini de etkilemiştir (Karahana, 2009, s. 124). Zamirlerin diğer isimlerden farkı, isim yapımına o kadar elverişli olmamalarıdır. İsimlerin çoğu pek çok yapım ekini aldığı halde, zamirlerin ancak bir veya ikisi en işlek yapım eklerini alabilmektedir. Zamirler, yerlerine geçtikleri ya da işaret ettikleri varlıklar açısından birden fazla türe sahiptir. Uzun yıllar boyunca Türk gramerine hizmet etmiş bazı dilciler zamirleri şöyle sınıflandırmaktadırlar (Akt. Demirci, 2010, s. 37-38): Tahsin Banguoğlu'na göre "kişi zamirleri, gösterme zamirleri, iyelik zamirleri, dönüşlü zamirler, soru zamirleri, belirsiz zamirler, ilinti zamirleri" (Banguoğlu, 2004, s.356-371); Tahir Nejat Gencan'a göre "kişi adıkları, im adıkları, belgisiz adıklar, soru adıkları, ilgi ve iyelik adıkları," (Gencan, 1971, s. 214-228); Muharrem Ergin'e göre "şahıs zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, soru zamirleri, belirsizlik zamirleri, bağlama zamirleri." (Ergin, 1998a, s. 304-314) dir. Farklı sınıflamalara bakıldığında zamirleri tamamen aynı adlar altında tasnif etmek güç görünmektedir. 2012 yılında başladığımız ve 2016 yılında sonuçlandırdığımız Batı Trakya-Gümölcine ağızyla ilgili saha çalışması (Özden, 2016) Trakya ağzının batı bölümüyle ilgili önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bu incelemede temel olarak bu kaynaktan hareketle tespitler yapılmaya ve aynı zamanda İskeçe Ağızıyla ilgili Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı'nda yapılmış olan bir doktora tezinden (Şimşek, 2017) yararlanılmıştır. Bu çalışmada biz zamirleri; şahıs, işaret, belirsizlik, soru ve dönüşlülük zamirleri olmak üzere beş grupta inceleyeceğiz.

1. Kişi (Şahıs) Zamirleri

Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir (Korkmaz, 2003a, s. 405). Kemal Eraslan birçok dilcinin yaptığı şahıs zamirleri tariflerini bir araya getirmiştir. Yıldız Kocavaş (2004, s. 30-34) Eraslan'ın listesini, F. Devellioğlu ve T. N. Gencan'ın tariflerini de ekleyerek şu şekilde aktarmıştır: Alm. Persona İpronomen; Fr. Pronom personnel; İng. Personal pronoun; İtal. Pronomi personali; Osm. Zamir-i şahsi. J. Deny, "şahıs zamirleri" tabirinin yalnız şahıs zamirlerine tahsis edilmesini doğru bulmayarak hemen bütün zamirlerin (mütekellim, muhatap, gaip) mevkiinde olan şahısların yerini tuttuğunu, hepsinin şahıs zamiri olduğunu belirterek, bunların şahısların yerini tutan zamirlerin türleri içinde bir nevi olduğunu işaret eder. a. C. Emre, "şahsi zamirler" tabirini kullanarak, bunların, varlıkları mücerret şahıs olarak gösteren isimlere benzediklerini, fakat isimlerden de ayrı olduklarını belirtir. F. Devellioğlu'nda "Zamir-i şahsi: gr. Şahıs, kişi gösteren zamirler" olarak geçmektedir. Kaya Bilgegil'de, "Zat isimlerinin yerini tutan zamirlere, şahıs zamiri denir." şeklinde geçmektedir. M. Ergin, bunların, "Varlıkları şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimeler" olduğunu belirtir. N. Atabay, İ. Kutluk, S. Özel "Kişi adıkları, kişi adlarının yerine kullanılan sözcüklerdir." demektedir. T. Banguoğlu, "Eyden veya eydilen kişilerin ve sözü geçen kişi ve nesnelere adlarının doğrudan doğruya yerini tutan zamirlere kişi zamirleri denir." Şeklinde açıklamaktadır. T. N. Gencan, "kişilerin adları yerine kullanılan kelimelere kişi zamiri denir." Şeklinde ifade etmektedir. Z. Korkmaz, "Dilbilgisinde şahıs isimlerinin yerini tutan kelime" olarak izah etmektedir. Bölgede kullanılan kişi zamirlerinin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

I. Tekil Şahıs:

ben yetiŞTim bu düünleri ne zaman äblalarım evleniyordu. (İ.A:I-23,7), ama **ben** kendimi, dedemi göz önüne aldum zaman **benim** dedem babamın babaSı koçkavakTan gelme, Koçkavaklı işTe. (İ.A:I-17,51), babam rahmetli bir terzide verdi **beni**. (İ.A:I-8,16), geldi bële tavus kuşuyulan getirdiler **bana** önu. (İ.A:I-7,39), alibeyköyde ö da, bugünlere gelecek **bene** gezmee. (İ.A:I-4,60), meselâ kayınvaldesi diyo ki birinci gün **bendesini**S, ikinci gün annem diyo ikinci gün **bendesini**S. (İ.A:I-24,20), tatlıyı yaPan pilavı yaPan **benden** sorıya. (İ.A:III-43,2), kuran kursumuz **bence** ilk kuran kurslulardan ablam bile kırk beş yaşında. (İ.A:I-11,20), büle arabasına asmış bi paça şey üle bi püskülcük, **ben** fark ettim. dede bu ne? dedim. (G.A:28/82), äy demiş **benim** tam istedim çıktı. unu almış ben demiş bu gavâ pindircem seni demiş. (G.A:29/104), büle hem **bēm** ninem doķürdu hem de anam da doķürdu. (G.A:91/92), kara denizde **beni** kaldırma ağ denizde kaldır demiş. i ama geçerken deniz kaldırmış. (G.A:101/9), el öpTükçe er kişi **bana** beş on drâmi para vërdiler, bayâ bi paracıķ topladım kendime ben. (G.A:101/64), gidim ba kızanım tâvsiyan apı vërdi **bene** necâti doķtur kıca necâti, baş ârısı yapı bana. (G.A:11/173), bubam **bâ** döndü, undan sona u öldü, tâ atmadım ferecemî.. (G.A:21/86), u zaman sende var, **bende** yok deye heP kızdındılar bitli bitli deye . (G.A:72/201), undan söra kıcaķarı demij, baķ **benden** bi nasiyet size demij, bi tâ evlat ayırımı yapıp evlâdını atmayın demiş. (G.A:89/105), ablamın yavuklusı vardı, u yollardı **bennen** ep. ablam pelininñuçundan saçını kesip veridi. (G.A:109/36)

II. Tekil Şahıs:

gel bakem **sen** buri. (İ.A:I-22,4), çocuklarım da anne **senin** yaptun musakayı kimse yapamıyor diyo. (İ.A:III-34,28), yâni Tamâmen başga bir insan, görmemiŞim ö zamana kadar da dedim **seni** TanumakTa zorluk çekTim. (İ.A:I-16,204), memelugayı anlatırayım **sana** en zor yemē. (İ.A:III-49,42), kıayrı pâdişânın çöcün düünü olcek demiş. al **sen** de demiş tasını, tarânı, peşdimalını. (G.A:2/30), sora çirepeneleri ateşte şimdi yok, **senin** gördün yok hateşte kıuyârdık unnarı. (G.A:24/6), üle kendim çöcüklen kıonusmak yok. e **seni** çok seviyim, **seni** bi kere âlsam, **seni** bi kere öpsem, sarıldım günü görsem. (G.A:1/111), bi tabaķa loķum alırsan **sana** genç ä dëriz demişler. u gene kıarıcı genç ânın kıızımış. (G.A:5/79), ârkadaş toplandına şindi ben **sene** mabet uyduramam sen başkasına mabet uyduruşun. (G.A:9/91), söna ben seni gelcem almâ ama gëlmecem demiş, ben **sâ** bi ilik yapçam demiş. (G.A:106/66), şindi **sende** var kıoyun, elli âltmış kıoyun var, otus kıırķ kıoyun var. (G.A:9/108), çavuş çıktı, ben dëdi bilmërim, ben **senden** ulâķ istemedim diyē. (G.A:99/118), al bu topu demij gel demij **sennen** demij büle demiş atalım yüsē demiş. (G.A:60/25)

III. Tekil Şahıs:

birakıyalar önu bi gün ö oluyo, o kendiliinden mayalanıya.(İ.A:II-27,3), kıışa hayvannara hazıllık yapırdılar. o tâ ahır işti, adamnar unu yapırdı. (G.A:64/35), ona göre bi mâni okuyo. (İ.A:III-41,26), üle çalģı yokdu. sonra çıktı u cimboķuz deyeler, unnar sördan çıkTılar. (G.A:68/22), **ondan** söna da gidemedim işTe. (İ.A:I-4,75), **ondan** söracıma kıymayı buzlukTan kıarıyım. (İ.A:III-49,20), yemek pişirim, kıavururum suvanını, patlıcan yaPanm sık sık kıarıştırım o paTlıcanı **önnan**. (İ.A:II-30,57), bi hısumımız vârdi zengin, yusalıdan gelirdim **onun** yanına pazara. (G.A:96/80), bi de kıabacıķ kıoymuş kıarânalık **unun** yanına. uyürķan birâmiş **unu** bubası. (G.A:101/3), gidiyis alı kııķarmâ, kıaziyis, dolduruyüs çuvallarda. arķa üsTü **onu** tarlaya taşırdık. (G.A:24/57), suracaķlâr ben **ondan** kıaştım vërmesinner, geldim gene ona verdiler. **ondan** kıaştıydım. (G.A:56/2), borây raķı almâ gidëlërdi **una** hârmancı deyē, heP ben gidërdim ircana. (G.A:58/53), kıaş tãnese

onda bi ğama oliy işTe ğama işte kazanışın. (G.A:73/116), hudilles sabâsı. **unda** so baĥam kime kim? yâ mârťfal atârdık işTe şeylerde. (G.A:76/18), ramazan gelir maĥâneler yaparıs. **undan** so toplanırıs iki üş tâne, **undan** so başlarız açmâ. (G.A:76/27), ĥumpir ekêrdik, buydây, çaldâr, fasûla ekêrdik tarlalarâ, **onlan** yaşırdık. (G.A:71/54), e çörekler yapılırd işTe, ĥıs çocukları vârdı. kesêrdiler oynârdiler, **unnân** ĥoşırdılâr. (G.A:72/68), şindi ĥaplumbâ yavaj yörîdinen **unna** dalĝa geşcek, maytap oynaycaĥ. (G.A:90/6)

I.Çoĝul Şahıs:

mesela **biz** türkiyede orhan deriz ama buradaki “orĥan” der. (İ.A:I-16,56), şimdi ben olarak deil de başkasından soracaksınız size anlatsın **bizi**. (İ.A:I-7,18), şindi burda **bizim** bütün maalle yetmiş aile diyelim ama bu aileyi böldüler üçe. (İ.A:I-10,18), çünkü er kurbanda **bize** ayvan veriyor ne vakit kurban yapsak. (İ.A:I-6,11), pomakçayı da konuşırdular **bizde** istemiyerek. (İ.A:I-11,82), on üç âneyiz. **bizden** aşaa inannı var, öksüzlü var, beke ôvası var, göynüklü var, ziynelli taraş orđan aşaa köyler var. (İ.A:I-4,1), üle ĥanmazdık **biz** yîşük müşük, yumma ĥoyârdılar ellêmize. (G.A:91/55), bázuları gene yazıyalar oklâlan yufĥa gibi. **bis** sıvıcık hamur ĥarıyız, taşın üstüne döküyez. (G.A:94/48), bi de yirmik elvası **bizim** bora meşur. kâzelen elvası deler **bizim** bôrda. (G.A:94/51), ben askerlik yapmadım, **bizi** askere almadılar. şindi bi daĥka annadayım unu dâ. (G.A:95/28), sôna kendama işlêrdiler çok makineyle. diĥolta **bize** ĥadan poliyesâ. (G.A:96/68), bayramdan bayrama görüdük eti. **bizde** ĥoyuncuk vârdı, aralıĥta kesêrdi bubam. (G.A:102/47), şindi hasfalt oldu şindi **bizden** tâ ileri gidiyler balĥana. (G.A:22/75), üle gelin de **bizlen** beraber oynârdı gice ĥınada. (G.A:108/43)

II. Çoĝul Şahıs:

bizim büyüdüümüz gibi **siz** rüyâda gördüünüz yok, ôle. (İ.A:III-49,3), bilmiyorum patâtes börei yapıyo mu **sizin** orada? (İ.A:I-24,27), ama çaurdık galba o zâman **sizi** bâ. (İ.A:II-32,19), çevirmeli bizim bu bôrêmiş, çok güzâldir yâni keşke kalsanız da yârın bi yapsak **siz**. (İ.A:II-31,18), tütün çıkarız bin kilo bi şey. yâ yapız, unnarı yapız. **siz** gene nêrde uluşlânız? (G.A:14/9), êskiden istêllêrdi, gelillêrdi işTe, **sizin** kızınızı bana vêrceniz mi? bizê. (G.A:30/10), yatın burda diyler gitmeyin diyler. **sizi** öldürler yolda diyer, geç oldu gideli. (G.A:33/30), bütün bu sarca kilimliklêni bile boyadım. annatsam saysam kızları **siz** şaşçânus ĥalcânıs. (G.A:39/82), şindi **sizde** gelin var, hem gelince pay veris hem anene pay veris. (G.A:9/47)

III. Çoĝul Şahıs:

çok azcık abiye vereyim belki berâber yisinler **onlar**. (İ.A:I-10,26), geÇelim onu **onnar** lâzım diil siSâ. (İ.A:III-37,106), başka birisini bulsan sinikövandan burdan belki **önlara** yolüç diyoruz. (İ.A:I-10,7), **onları** dikerdik. (İ.A:I-8,26), **onnarı** kullanırdık, o pişiridi. (İ.A:II-30,49), pırova yapılırdı **önlara**. (İ.A:I-8,30), misâfirlârımış gelir, **onnara** meselâ ikrâm ederis doyrusu **onnarı**. (İ.A:II-31,34), ondan sôrâ bele tabi gelen misâfirlere ikrâm ediliyor **onlardan**. (İ.A:I-7,6), duT duT yapırâ. hê sâde duT yapırâ, sôna büyüdüinen **onlar**. küccükken bi kere uyuyler üç gün. (G.A:18/175), **önlar** ĥalabalıĥtı be çöçim. **onnar** çok ĥalabalıĥtı, bôrda geldiydiler bi sânaĥ bin kişi. (G.A:99/54), anneler hic habarı yok. **unlar** hamin geliyler istiyler. ulursa ulcâĥ ulmassa olmayacaĥ. (G.A:18/47), hêrkes sofralarda yirdi, masalar yokTu o zaman. çôrba, êt, pilâv **unnar** yapılırdı. (G.A:20/13), dolduruduĥ ĝaz içinê, **unnâ** içinde genê ĝandiller yanârdı. **unnar** üle ĝandil. (G.A:53/20), ĥaplumbâcık âr yörîy dêye tavşan **onnân** ep maytap oynârmiş. (G.A:90/3), pînirin de südünden su çıĥardı. **unnân** sulâni atarıs süzgüye süzüldür **onnar**, ulaşıĥ yapârdık undan. (G.A:100/155), gene vârdı üle bi ĥucaman çay üstü. balım **onnarı** ĥozdâ, te büle ifaĥ tâ ifaĥ. **unnarı** organnan balım de uniler. (G.A:11/27), ablalâm piynir yapârdılar,

kalıp kalıp **unları** götürüdü, satardı. (G.A:72/134), biz kızanken tēricik giyerdi kızannar. İstik popucuk alırdı analāmuz. **unnara** çok sevinirdik. **unnarı** saklaya saklaya bi kalırdık. (G.A:72/136), üle porselen dildiler, atsan da kırılmazdı. üle **unnarda** hepsimis bi sürü kişi, yedi kişi yindi. iki tencire vardı. (G.A:109/87), eveli dikērdi ya analāmuz **unnārdan** ürenirdik. peK modalı yokTu yā eveli yā dikērdik. (G.A:12/44), satardı gözları, pademneri. **unnādan** biras para gazanırdık. (G.A:27/140), çobannar geçiridi. koyun bakārdılar üle **onnālen** işte. yā koyunnārdan alırdık yapāları. (G.A:100/124), kışın yapāler yazın sürüler **unnālen** üleydi. (G.A:12/77), **unnālian** gelip gitmeyiz be kızanım. maraba filān öle işte yolda molda. yunan var, çok var burda bizim. (G.A:6/26), büle enserlēm var, şaykalām diplēnde epsinin, **unnāllen** çapacık yaparım hep unnān saşsılāma. (G.A:10/96)

Tablo 1. Batı Trakya Türk Ağzlarında Kişi (Şahıs) Zamirlerinin Genel Çekim Tablosu

Batı Trakya Türk Ağzlarında Kişi (Şahıs) Zamirlerinin Genel Çekim Tablosu						
	Birinci Teklik	İkinci Teklik	Üçüncü Teklik	Birinci Çokluk	İkinci Çokluk	Üçüncü Çokluk
Yalın Hāl	ben (İ.A: I-3,17) (G.A:88/29)	sen (İ.A: III-37,164) (G.A:2/30)	o (İ.A: I-4,20) (G.A:62/85) u (G.A:62/4)	biz (İ.A: III-49,36) (G.A:2/36) bis (G.A:79/38)	siz (İ.A:III-49,3) (G.A:32/8) sis*	onlar (İ.A:I-10,25) (G.A:18/174) onnar (İ.A:I-4,13) (G.A:97/42) unlar (G.A:18/180) unnar (G.A:97/15) unnā (G.A:106/13)
İlgi Hāl	benim (G.A:79/63) bēm (G.A:91/94)	senin (G.A:3/26)	onun (G.A:96/79) unun (G.A:96/80)	bizim (G.A:2/51)	sizin (G.A:30/10)	onnan (G.A:35/52) unnān (G.A:100/154)
Yükle me Hāl	beni (İ.A:I-7,30) (G.A:88/26)	seni (İ.A:I-16,204) (G.A:18/188)	onu (İ.A:I-7,18) (G.A:66/16) unu (G.A:68/31)	bizi (İ.A:II-30,34) (G.A:3/62)	sizi (İ.A:I-16,178) (G.A:33/30)	onları (İ.A:I-7,53) onnarı (İ.A:III-34,2) (G.A:11/27) unları (G.A:18/86) unnarı (G.A:106/16)
Yönel me Hāl	bana (İ.A:I-12,22) (G.A:82/48) bene	sana (İ.A:III-45,11) (G.A:47/27) sene	ona (İ.A:I-7,63) (G.A:75/4) una (G.A:81/82)	bize (İ.A:I-17,52) (G.A:1/49)	size (İ.A:II-31,18) (G.A:39/82)	onlara (İ.A:I-7,55) onnara (İ.A:I-25,31) unnara (G.A:108/14)

	(İ.A:I-4,60) (G.A:11/1 70) bā (G.A:2/45)	(G.A:9/90) sā (G.A:106/ 64)				2)
Bulun ma Hâli	bende (İ.A:III.35, 22) (G.A:72/1 89)	sende (G.A:25/5 1)	onda (G.A:74/11 6) unda (G.A:81/23)	bizde (İ.A:I- 16,235) (G.A:62/2 8)	sizde (G.A:32 /39)	onlarda (İ.A:I-10,9) onnarda (İ.A:III- 37,281) unnarda (G.A:109/87)
Ayrım a Hâli	benden (İ.A:III,49, 41) (G.A:79/3 5)	senden (G.A:47/1 84)	ondan (İ.A:III- 40,57) (G.A:93/38) undan (G.A:93/39) onda < ondan (G.A:36/53) unda < ondan (G.A:76/18)	bizden (İ.A:I-4,1) (G.A:78/6 7)	----	onlardan (İ.A:I-10,8) onnardan (İ.A:III- 37,152) unnardan (G.A:78/67) unnadan (G.A:60/139)
Eşitlik Hâli	bence (İ.A:I- 11,20)	----	----	----	----	----
Vasıta Hâli	bennen (G.A:109/ 33)	sennen (G.A:60/2 5)	onlan (G.A:71/54) onnan (İ.A:II-30,3) unna (G.A:90/6) unnan (G.A:100/1 12)	bizlen (G.A:108/ 43)	----	onlarnan (İ.A:I-16,99) onnânen (G.A:100/12 3) unnânen (G.A:12/77) unnâllan (G.A:6/26) unnâllen (G.A:10/96)

2. İşaret Zamirleri

İsmin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir (Korkmaz, 2003a, s. 420). İşaret zamirleri somut ve soyut nesnelere, işaret etme, gösterme yoluyla karşılayan kelimelerdir (Korkmaz, 2003b, s. 134). Türkçedeki ses işaret zamirleri şunlardır:

Tekil: 1. Bu, 2. Şu, 3. O

Çoğul: 1. Bunlar, 2. Şunlar, 3. Onlar

Bu zamirlerin dışında Türkçede “öteki, beriki, öbürü” gibi kelimeler belirsizlik bildirdikleri kadar işaret de bildirmektedir. İşaret zamirleri bir ismin önüne gelinde görev olarak sıfat olurken, ismin kendini bildirince zamir olurlar. İşaret zamirleri isim çekim eklerini alacakları zaman zamir n’sini alırlar. Bazı ağızlarda gönderme hali eki alan tekil şahıslarda n sesi “nazal n” diye adlandırılan ng (...veya...) sesine dönüşür: bunga, şunga, onga. Yoksa buya, şuya, oya olmaları gerekirdi (Ergin, 1998a, s. 310). Öte yandan çoğul şahıslarda bilhassa doğu Karadeniz ağzında (Trabzon, Rize) zamir n’sinin söylenmediği görülür.: bular, şular, olar. Bura, şura, ora, burası, şurası, orası gibi kelimeler bu, şu, o kökenli kelimeler olup işaret zamiri olarak kullanılmaktadırlar. Bu zamirler çoğunlukla yer adlarının yerine geçer (Gencan, 1971, s. 222-223). Günümüzde kullanılsa da eski edebi metinlerde geçen bir şol zamiri vardır. Bu zamir işaret bildirmektedir. Muharrem Ergin’e göre Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlıcada kullanılan şol zamiri şu ve o anlamlarını ifade eder ve uş gösterme edatı ile ol zamirinin birleşmesinden meydana gelir. İkinci ihtimale göre şol’un işaret zamirleri olan şu ve ol’un birleşmesinden oluştuğu düşünülse de şu, şol’dan; şol da uş’tan türemiştir [şu > şol > uş]. Şol, zamir olarak az kullanılmış olup daha ziyade işaret sıfatı olarak kullanılmıştır (Ergin, 1998b, s. 276). Nurettin Demir (1996, s. 61-70) yörük ağızlarının bazı özelliklerini incelediği yazısında Derleme Sözlüğü’nde ve diğer araştırmacıların çalışmalarında bu ağızlardaki işaret kelimelerini de ele almıştır. Bu yazıda, işaret zamirlerinin aldığı farklı şekiller dâhil olmak üzere hende, henki, hindi, ho, höylr, hu gibi birçok örnek karşımıza çıkar. Bunların bazıları bu, şu, o zamirlerinin eksiz veya ek almış olarak kullanılan şekilleridir. Bölgesel kullanımlardaki ses değişikliklerini izlemek ve farklı versiyonlarını görmek için Demir’in makalesinin tümüne ve ağızlarla ilgili farklı çalışmalara bakılabilir. Bölgede kullanılan işaret zamirlerinin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

bu:

gene ayşenin mânisi bu meselâ çıkarliuy çölmekTen. (G.A:10/71), aa olur bakayım ne gelmiş, bu mâvi olmuş bu yeşil olmuş. (İ.A:I-16,265), bi de kıs âlarmuş kıs çıkmış. dênklenmiş çıkmışlar kayı çıkarmışlar. bunun demij cevâbını verebilcen mi? (G.A:2/40), dâmiŞ bunun kıSmâTi diilmüş dâmiŞ. (İ.A:III-37,344), bākmiş bākmiş çok çapķındı. ben bunu alayım, bu izmet eder bana demiş. (G.A:5/91), bugūnâ bugūn, hālâ büyük iskândârın torunları diye bunnar hālâ bunu lanSe ederler. (İ.A:III-37,180), kârdaşime yapTı buna yapTı. onâr tâne yaptım unnara kızanım, bāk mā kıyamassın. (G.A:12/40), orâya da su yalısu denir karasuya yakın olduu için su yalısu o bölgee denir. dere kolu buna denir. (İ.A:III-37,55), bi aç var, bacaķlânı gerış. onun adı nalbant âci. bundan orē ğıdâ kalın bi aç. (G.A:81/23), şindi desâm bi kilo suya bundan otuS pârÇa çıkıyâ. (İ.A:III-44,8), bunun da kızları çok demiş, bunda vârdır da gene kûlû oldüy gibi. âldiķ da aç kapandı işte. (G.A:96/49)

şu:

sōna harmancı geliy yazmâ unnarı. savurdun mu yazıy kaç yâ şu bu. diyeler sel gider kum kalır. (G.A:58/45),ne vereceksiniz Kıza meselâ iki kat elbise, ayakkabı şu bu, zînet eşyâsi neyse büyük bir bōÇaya ToPlanır o. (İ.A:I-16,255), şimdi şunu da göz ardı etmemek lâzım. (İ.A:I-16,75), ē saman gelir, zaman geldiye saçtan samanını meselâ şunu bunu alcan. (G.A:104/71), şunda vār şunda yok. (G.A:108/153),

o/u:

bōlē aÇık gelince dōrdú dá dōrT çubukTu o findık çubuu üstü kabuklu aÇık gelince alice dērdiķ. (İ.A:III-35,39), geç oldu gideli. o gene mâsuz dērmışler. sona hasgēcik dedi işte, yatmayın burda dedi ötekilē gittinen. (G.A:33/31), âyır be dedi u sana benzemir dedi.

hasan tā kara gözlü. o gene āktı bilal, bu benim dedi. né sana benzemiri zata **u** dedi. (G.A:33/51), sōrā **onu** bōle yuvarlak PārÇa PārÇa āllere geTirİP saÇ dērdik biS küÇükken ninélérimiS annélerimiS o saÇTa piŞiridiler onu. (İ.A:II-26,11), sōrā **onun** yarısı dókúlúyo yālanmıŞ TePSiye. (İ.A:III-38,34), oo tePSidā dōşānılān o kiremalı **unun** úzārinā konuyo. (İ.A:III-38,37), fakir fuşarayā, **onun** yoğ kurbānı yeti yoğ götürüys. (G.A:47/68), kimsede yoğ dedi, **unun** da ifağ pedikléri dedi. (G.A:51/12), bñle kayada **unu** da misirden fasilelen. **onu** da pişiridik. (G.A:66/37), Çevirmālı Pide diyoruS biS **ona**. (İ.A:III-38,13), selenie gitti bi sene. **ona** bağıtı bu yapTım işler. (G.A:75/4), arılar biliyeler kuvatlıyı, **onu** hoşliyeler, yāni **una** oş geldin diyeler, öbürünü urattıriyeler. (G.A:81/84), **ondan** sōrā ölen namazına veya ikindi namazına müteakip oluyo cenazeler. (İ.A:I-16,273), kepe yapārdıq, kilim yoğtu. kendimis kepe yapārdıq. iridik kendimis, **ondan** sō doğürduq. (G.A:93/37), **undan** sorā kepe yapārdıq. **undan** sōna pişiriydik unnarı, kepleri pişiriydik. (G.A:93/38), ekmek de yapıyoruz, biz **onda** tuz da koyuyoruz. (İ.A:I-9,15), kaç tānese **onda** bi ğama oliy işTe ğama işte kızınsin. (G.A:73/116), **bundan** orē ğidā kalın bi aç. **unda** urğanna bāl. tūrnā yanış sūnturaç vār, sūnturaçlan yonış. (G.A:81/23),

bunlar/ bunnar/ bunna/ bunnā:

önceden yoktu **bunlar**. mezarlara gidemiyodu bizim annelerimiz. (İ.A:I-7,11), o zāman **bunların** türkiyeye ilişkileri iyidi. (İ.A:I-12,9), o anlamda yōrāsāl bu ve **bunları** bulgarlaŞTırmaŞlardır. isimlāri deiŞmiŞTir. (İ.A:III-37,178), kiTaplar şunnar **bunnar** yazıyo, ÇoK faydalanurSın. hemen düün olmadı. (İ.A:III-40,39), şindiki zamanda kulāyliklar çoğ, ama bizim günümüzde yoğtu **bunnar** bi verespit yoğtu borā küydē. (G.A:13/20), mesleın zirvāsındā doayen kiŞilārdı ePsi **bunnarın** mesleinde. belki baŞKa görevleri dā vardı. (İ.A:III-37,279), iki üş senede bir samannıyı ürtērdik sazlan. düküleyeleri sazlar. yā çüçim **bunnarın** epsini yaptık bē. (G.A:45/55), **bunnarı** karıştırm ama çok güzāl bi paTaTis bōrē olur. (İ.A:II-31,13), buyaları bi dukürduq. **bunnarı** genē meşe yaprānnan üle kaynatTırp Ta buyārdıq. (G.A:47/98), **bunnara** bōle deniyor, öbürłārinā gacal veya kırçalı dendü gibi. (İ.A:III-37,48), bi kavenin demiş kırk sene atırı var. ğiT demiş çöcüklen başına, ben demiş **bunnara** sūlicem şüle yaptın bñle yaptın. (G.A:58/60), hārba ğelmişler yārdıma bu tarafa. **undan** sora **bunnan** süngülēn sesini duyan ölmüş. (G.A:5/162), ama **bunnālān** şindi bizim çok kārakaçan oldu burda kızanım. (G.A:6/25), tē sekiz on kişi kalabalık bi tütün kuyunun içinde saklanıyez orda. yā **bunnān** epsini yapTık. (G.A:45/38), çıkāsa demiş **bunnāda** bi şē demiş çıkçaq sona bi kısmeT demiş. (G.A:29/102)

şunlar/şunnar/şunnā:

şindi **şunnar** bu mustafçova ana ee öndan sōrā önnardan ne biliyim bir baba bir oğul ayvan edinir. (İ.A:I-15,58), şinciki gibi penyeler **şunnar** bunnar yoğmuş. (G.A:72/75),

onlar/onnar/onnā/unnar/unlar/unnā:

çünkü **onlar** eskiden eski türkçeyi kullanıyordu. (İ.A:I-19,13), duT duT yapırā. hē sāde duT yapırā, sōna büyüdüinen **onlar**. (G.A:18/175), bizim köylerdeki, balkan köylerdeki **onların** ana dilleri tabii son zamanlarda türkçādır da eskiden pomakça dilini kullanıyor bunnar. (İ.A:I-19,1), **onları** dikedik. (İ.A:I-8,26), pırova yapılırdı **önlara**. (İ.A:I-8,30), **ondan** sōrā bēle tabi gelen misāfirlere ikram ediliyor **onlardan**. (İ.A:I-7,5), biz yolüç tāmam onlardan öğrendiği gibi kalmamış kelime **onlarda**, hatırlamıyorum. (İ.A:I-10,9), bizim balkanda issice vār bi köv geliyeriz, gidiyeriz. **onnār** başka Türlü konuşuyo. (İ.A:I-4,11), etişik kızlār, yirmi yaşında kızlār, hepsi hazıllanmış **onnar** karyolasını, pırsını pırtısını arabalara doldurmuşlar. (G.A:97/43), bān sana **onnarın** epsini cevaplayım. (İ.A:III-45,19), süzgüden geçiris güzēlcenek **onnarı**. kaynattırız **onnarı** sālçolur **undan** sora

döldürüz şişelere, koyarız buzdolaplân içine. (G.A:100/61), amaan diyim olsa da burda yesâK **onnarı**. (İ.A:III-46,27), musafirlârımıS gelir, **onnara** meselâ ikrâm ederiS doyruruS onnarı. (İ.A:II-31,34), şindi şunnar bu mustafçova ana ee öndan söra **önnardan** ne biliyim bir baba bir oğul ayvan edinir. (İ.A:I-15,59), ðretmâni âŞim oKay seçildi, ocamuSdi. böyle insannar gâldi bura, biz **onnarda** yâTiŞTik yavrım, annaTabildim mi? (İ.A:III-37,315), çobannar geçirdi. koyun baĸârdılar üle **onnâlen** işte. (G.A:100/124), undan söna mavi, sarı, beyâs, kırmızı dörT bej çeşit boncuĸ. çöcük kızannar genê, **unnar** genê fes giyerler. (G.A:9/25), undan söra iki kúpaya yaĸın da süt koyyum. **unnarın** hepsini karştiriyım karşıtdım ĸada. (G.A:12/7), **unnarı** şeylen kaşıklaır fırçaylaır sürüyom. (İ.A:III-34,50), gene ĸireplên kenâllâna yapârdıĸ **unnarı** balaırıldıĸ unnarı biz esKiden. (G.A:12/22), undan söra né zaman ârtik çıĸmuş mâkimesi, **unnara** vur emri verilmiş yâni. niçin kaçmâ isTediklêne. (G.A:17/14), yâ iki kılı yâ unu ülçü zâten vardı, alırdı suna. u **unnardan** nası isterse ama misir ama buyday. (G.A:18/89), bizim üçümüzü yâni söna bütün kılı toplanırdı. **unnarda** büle pörta vardı. beli asannarın nurbâblamı çârdıĸ, u büle böylucadı. (G.A:21/95), e uraşım unnarı beslemê. **unnâ** için hiç ĸahır çekmēym. ama né yapacan? (G.A:71/6), ablalâm annatTırdı bana ben de **unnân** kızannâna annatTırken duyârdım. (G.A:72/6), küçücük, ĸurcu üzümneri, unnar şindi yoĸ bôrda. öbür üzümnedē var. **unnâdan** alıladı, ĸuru incir, unnarı yırdıĸ. (G.A:96/87)

Tablo 2. Batı Trakya Türk Ağzlarında İşaret Zamirlerinin Genel Çekim Tablosu

Yalın Hal	İlgi Hali	Yükleme Hali	Yönelme Hali	Ayrılma Hali	Bulunma Hali
bu (G.A:10/71) (İ.A:II-16,265)	bunun (G.A:2/40) (İ.A:III-37,344)	bunu (G.A:5/91) (İ.A:III-37,180)	buna (G.A:12/40)) (İ.A:III-37,55)	bundan (G.A:81/23) (İ.A:III-44,8)	bunda (G.A:96/49)
şu (G.A:58/45) (İ.A:I-16,255)	---	şunu (İ.A:I-16,75) (G.A:104/71)	---	---	şunda (G.A:108/153)
o/u (G.A:33/31) (G.A:33/51) (İ.A:III-35,39)	onun/unun (G.A:47/68) (G.A:51/12) (İ.A:III-38,34) (İ.A:III-38,37)	onu/unu (İ.A:II-26,11) (G.A:66/37)	ona/una (İ.A:III-38,13) (G.A:75/4) (G.A:81/84))	ondan/undan (İ.A:I-16,273) (G.A:93/37) (G.A:93/38)	onda/unda (İ.A:I-9,15) (G.A:73/116) (G.A:81/23)
bunlar (İ.A:I-7,11)	bunların (İ.A:I-12,9)	bunları (İ.A:III-37,178)	---	---	---
bunnar (İ.A:III-40,39) (G.A:13/20)	bunnarın (İ.A:III-37,279) (G.A:45/55)	bunnarı (İ.A:II-31,13) (G.A:47/98)	bunnara (İ.A:III-37,48) (G.A:58/60)	---	---

bunna*	bunnan (G.A:5/162)	---	---	---	---
bunnā (G.A:6/25)	bunnān (G.A:45/38)	---	---	---	bunnāda (G.A:29/102)
şunnar (İ.A:I-15,58) (G.A:72/75)	---	---	---	---	---
onlar (İ.A:I-19,13) (G.A:18/175)	onların (İ.A:I-19,1)	onları (İ.A:I-8,26)	onlara (İ.A:I-8,30)	onlardan (İ.A:I-7,5)	onlarda (İ.A:I-10,9)
onnar (İ.A:I-4,11) (G.A:97/43)	onnarın (İ.A:III-45,19)	onnarı (G.A:100/61) (İ.A:III-46,27)	onnara (İ.A:II-31,34)	onnardan (İ.A:I-15,59)	onnarda (İ.A:III-37,315)
onnā (G.A:100/124)	---	---	---	---	---
unnar (G.A:9/25)	unnarın (G.A:12/7)	unnarı (İ.A:III-34,50) (G.A:12/22)	unnara (G.A:17/14)	unnardan (G.A:18/89)	unnarda (G.A:21/95)
unnā (G.A:71/6)	unnān (G.A:72/6)	---	---	unnādan (G.A:96/87)	---

3. Belirsizlik Zamirleri

Hangi isimlerin yerlerini tuttukları açıkça belli olmayan zamirlerdir (Korkmaz, 2003a, s. 433). Belirsizlik zamirleri veya belgisiz zamirler, yerini tuttukları isimleri açık olarak göstermeyen zamirlerdir. Bu zamirlerin gösterdiği nesnelere miktarı, sayısı, mesafesi, yeri vb. belirsizlik gösterir. Ergin'e göre, Türkçede asıl belirsizlik zamirlerinin sayısı azdır. Bunlar kimse (< kim ise), kimsene, kimesne (< kim ise ne), özge "başkası", ayruk "başkası", kamu "herkes" gibi kelimelerdir. İyelik eki belirsizlik zamirlerinin oluşumunda en önemli paya sahip unsurlardan biridir. Belirsizlik gösteren zamirlerin çoğu iyelik ekleri alan kelimelerden oluşmaktadır: biri, bazısı, başkası, hepsi (<hepisi), kimi, kimisi, hepimiz, birimiz, birkaçı, birçoğu, her biri, hiçbirisi, birçoğumuz, hiçbirimiz vb. Sıfat ve zamir yapan -ki eki, eklendiği kelimelere belgisizlik anlamı katabilmektedir. Belirsizlik zamirlerinin bazıları bu yolla oluşturulmuştur: öteki, beriki, alttaki, üstteki, benimki, seninki, onunki, bizimki, sizinki, onlarınki, yerdeki, gökteki vb. Bunların bazıları sahiplik, bazıları işaret, bazıları yer bildirir de gösterdikleri isimlerin yerini tutmalarında tam bir açıklık olmadığından belirsizlik zamiri olarak kabul edilirler. Falan, filan, falanca, filanca, herkes, şey, adam, insan, vesaire gibi kelimeler ve bunların çekim eki almış durumları da

isimlerin yerini alarak belirsizlik zamirleri olarak kullanılmaktadırlar. Tüm, tümü, bütününü gibi kelimeler de çoğu, çoğunluğu, birisi gibi belirsizlik yoluyla birçok nesnenin yerine geçebilmektedirler. Bu kelimelerin de belirsizlik zamirleri kategorisine dâhil edilmesi gerekir. Nitekim Sadettin Özçelik ve Münir Erten (2005, s. 126-130) belirsizlik zamirleri yelpazesini en geniş tutan dilcilerden olup birçok dilbilgisi kitabının kaydetmediği kelimeyi yalın halleriyle veya çekim eki almış şekilleriyle belirsizlik zamiri olarak göstermiştir. Bölgede kullanılan belirsizlik zamirlerinin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

komşularda yatardık, üç dört komşu toplanırdık. kördudan tabi, ani bi hâne başka üç dört âne başka. (G.A:31/96), sâdece paTlıcanı yapıyo, Tencerede böyle, Tencere yemei fırın deil. fırın başKa Tencere başKa. (İ.A:III-34,5), ne kadar böyle bambaşKa oldu o kadın o gün. (İ.A:II-33,6), şimdi ben olarak deil de başkasından soracaksınız size anlatsın bizi. (İ.A:I-7,18), şimdi ben sene mabet uyduramam sen başkasına mabet uydurusun, sen unnan şe yapıysın. (G.A:9/92), sōna bulmuşlar annemilen süylemişler bi tâne tenekinin altında tahâ başkaçji urda hayvan yokmuş. (G.A:18/224), yâ bebeciklere heP ben başkalânın kızlâna da ben dikêrdim. (G.A:36/3), millet üle sofrâ sofrâ olurdu, masafllara koyârdılar, üle olurdu, baş başga tüllü bilmeyem. (G.A:41/22), iskeÇede sokaa çıKarsan böyle biraS kulak verSeniS bilhasa anımların heP pomaKÇa konuşurlar. (İ.A:III-37,204), et yapârsın. ep aynı yemekler be gızanım, türkün yemê heP belli bizim bōrda. (G.A:41/58), sonradan işte devâm ettirmemişler ama babam bize ep türkçe konuşurdu évin içinde. (İ.A:I-11,16), ér şeyin şindî çölme göyulur bir arayâ. epsi tuplanıyler gızannar, biri dulaniyi. (G.A:87/103), etişik kızlar, yirmi yaşında kızlar, hepsi hazıllanmış onnar karyolasını, pırsını prtısnı arabalara doldurmuşlar. (G.A:97/43), burda yetiştirdik hepsini okutturduk. (İ.A:I-8,8), ayran aldılar mı iki ayran ePSi doyuyollar. (İ.A:III-38,17), kimi misir ektik, ekin ektik, hepsini yaptık. yimek ilâzım. andârtlık görmedik, gitmedik andârtlâ, gidenner çok çile çekmiş. (G.A:97/103), berâber bulgulları hepsicemis toplayıp yirdik. (G.A:3/31), e gene hidullez günû gelişkesine, iki üç gün vârkasına, kızlar hepsicê kapı kapı dolanıllardı. (G.A:35/92), otus tâne gırebim vârdı. unnarın hepsiceni çizi duvara sêridiler. (G.A:48/16), taliğalâllen kimi gidêrdik, ısm akrabâmuza gidêrdik hani büklemize. hepsicene, nêre gitçesin? (G.A:51/31), toplanırs kâdunnâ hepimiz gideriz. meci olüy, toplanış kızla toplanıllâ meci yapâller. (G.A:52/10), u tarafı da pişedi. unu gene yere indirip, sutturup, sofrayı yazıp undan sōna oturuduk hepsimiz birden yirdik. (G.A:53/46), undan so yuvâne ha başam büle hepsimis toplanırs. komşu kapılâmız vârdı eskiden. (G.A:76/30), yunan dövleti bütün balğan kulları, bütün epicini indirdi aşâ. (G.A:99/16), knayı emen iç herkes daldıkTan sōrâ kendi kendine vurulur. (İ.A:III-41,77), bi tâne bilgic bi ninemis vârdı hekim kadın deye saosun. herkes u nineye başvurdu. (G.A:109/11), undan sōna alkış yapıysın, çaliysın biti. oturuylar, herkez yemek yiye. (G.A:1/45), şimdi oraları daaldı kaldı, bozuldu kulubası, şimdi yok kimse. bubacıda inanmışler herkes. (G.A:2/112), altın bile yokTu gelinlere ama şimdi herkes altın, bazıları çok istiyorlar bir de adana burma. (İ.A:I-13,7), otuz altın mı koyıyler, atmuş mu koyıyler herkezin gücüne göre. (G.A:28/21), bi gün önce simit yapârdık. orda êrkiş oturu açlân âltına u simitleri yir, sallancaқта sallanırs. (G.A:103/31), dolayısıyla yassıören arf inkılabını ilk kabul eden köylerden biri oldu için latin alfabesine geçÇTiler... (İ.A:I-16,129), hükümet kaldırdı, götürdü. kuştepe derdiler orâ. biri çamuyluktu, biri kuştepe. küve gızanım orân isannarı gene gümürçineye gitmişler. (G.A:3/70), bunu bilmeyen birisi fakaT bân bildiim için kulaK vârdim. (İ.A:III-37,226), tabır kütTük kütTük kütTük gidemiş ama evliyâ gibi evliyâ işTe unnar. birisi de adamın haskere gitmiş birisi de bu da olmuş meselâ. (G.A:5/164), başka birisini bulsan sinikövandan burdan belki onlara yolüç diyoruz. (İ.A:I-10,7), adam gene unu biyenmî te öle işTe. birisinden buşandı, ütekisinden gene hij buşanmadı. (G.A:11/48), dörtTü ama birsi bulgariyadadı, üç kardeşlik kızanım. unu âlmışler u zaman kızanım gitme dil. (G.A:68/31),

*būk incir var iki tüllü, **birsini** kestircem şindi amā kime kestirim? kime kestircem şindi? (G.A:55/4), gideyim kân demiş. gene **öteki** ü ortan gazanı kapamış, yemiş kapamış. kim seni çarınmış? (G.A:55/4), çok şükür sapisālam gördüm seni deyi amā **ötekileri** kaldı, ördakılar, bis kaşdı. (G.A:30/143), kayayı atardı. yukarı, yukardaki inince alırsan alırdın, alamasan **ötekine** geçirdi oyun. (G.A:37/73), bi kısım verdi çarı doldurdu. **ötekiler** püskeci soğkaller emen büle püskeciklen veriler. (G.A:105/42), çocuklarım da anne senin yaptun musakayı **kimse** yapamıyor diyo. (İ.A:III-34,28), Kırçalıdan **kimseyi** tanımuyorum ki ben neden bize Kırçalı diyollar? (İ.A:I-17,50), makine de getirdiler olmi, orda bi şey var, **kimse** u evi yıkamı, yıkılmı, ep durı. (G.A:109/28), ammanı gör hic hic hic sällanurdık, **hiç kimseye** diyemezdi sallanca. (G.A:43/40), şindi kimse hiç bi **kimsecie** bi yere gitmiri. biri günününen çarısaydı otuz evro gününük. (G.A:57/26), allā **kimselere** gösTermesin u andārTlık zamānı. (G.A:32/29), bu kimin? **filancanın**. ona göre bi genşlerden biri açıyā, bu kimin deyā. (İ.A:III-41,25), ha **filancanın** yok kurbanı **pişmancanın** yok kurbanı, çarın unu besläyin, yapardı. pöça üle besläysin. (G.A:47/265), bāliylar unnarı sımsıktı. sora ilāzım oldūnan haydē **fişman kişinin** mecesi var, hāydi. (G.A:11/63), yok ben yapmadım, **bazı** ovada yapıyollar. (İ.A:I-4,35), bi kere sıvık da olmuydu. **bāzısı** da olursa bi kaşık tā misir unu koyyum içine. (G.A:12/9), zātī çalıştırmāzdu kızannarı. **bāz** kere gelirdi orda ceminin yanında dururdu. (G.A:13/46), demişler ki bir cāmide olsun **şeyi** türbesi. (İ.A:I-7,58), hadi bakam içerē. hēlbet hēlbet her **şeysinne**. pesemet dādārlardı bülē, arabanın önüne atāller kına gicesinde. (G.A:44/15), yūrtla yumurtayı çibillārsın içine yā. u gene **şeyi** olur, tērbiyesi işTe. üledi. (G.A:82/39), yourdunu da aS bōlē kaTıyām ben kändim. **kimisi** kabarTma tozu katıya. (İ.A:III-44,22), gene, **kimisi** tatlı yapıyı, kimisi çember üleştiriyi. elli ikincisinde genē. (G.A:86/42), biz gene mācrleri orā götürdüler. **kimsi** çamuyūla gitti, **kimsi** kuştepeye gitti. hēpsi galdı. (G.A:3/67), hadin beyā, **kimi** şeyde mesela **kimi** sohPet esnāsında yunan üniversiTelerinde okumuş. (İ.A:I-16,147), i kaynatTırs güzel suyu, boyayı içine tuz atarız **kimi** kerzap atardı. (G.A:5/51)*

4. Soru Zamirleri

İsmin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir (Korkmaz, 2003a, s. 441). Soru zamirleri nesnelere ve kavramların yerini soru şeklinde temsil eden kelimelerdir. Soru kelimeleri bilinmez bir durumu bilinir hale getirmek amacıyla kullanılır. Soruyu soran kişi "bilmeyen" konumundayken soruya muhatap olan kişi (ler) "bilen" pozisyonunda kabul edilir. Esas itibarıyla soru zamirleri kim ve ne kelimeleridir. Ancak bunların yanında hangi ve kaç gibi soru sıfatları da çekim eki aldıklarında soru zamiri olarak kullanılırlar: neye, neyi, neyin, nesi, neden, kimi, kimin, kime, kimde, kimden, kimler, kaç, kaçta, kaçtan, kaçın, kaçınıcı, kaçınıcı, kaçınıcıdan, hangisi, hangisinin, hangisine, hangisinde, hangisinden (Ergin, 1998b, s. 276-278; Atabay, Kutluk ve Özel, 1983, s. 130-131; Gencan, 1971, s. 226). Bölgede kullanılan soru zamirlerinin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

***kim** anğı kältürü aldıysa evdān ailāsındān... (İ.A:III-36,10), **kim** hoşcağ bağam **kim** sökçek köstēni? pārnağlar, baş pārnağlar bālanı. (G.A:1/38), **kimin** parası gücü vāy kuvvālī, şimdi bin dokus yūs sāksān birdā ne zaman papadıriyo çıktı. (İ.A:I-4,101), meselā **kimin** bī arzısı olursa, kim hurulub düşerse, yaut da bi tarafından keder olursa... (G.A:8/20), farkına vardım gızan ne demek, **kime** gızan deniyō? (İ.A:I-17,7), bacaklāmıza hurdumu teneki çoban olurdu. **kime** hurusa u çoban olurdu. (G.A:27/95), undan sora soruduğ **kimin** altına konduyunu, bağam annayabilceklē mi? yūsük **kimde**? derdik. (G.A:1/10), şimdi bizim bölgemizde bilmiyorum başka **kimlerle** görüştünüz? (İ.A:I-16,40), yörü yörü üle ama deden gene susamnu helva ālmış. **kimnen** bilmem yollamış. (G.A:43/55), yas sıcaklānda dayansın on om bej gün dayansın. bi koyunun da kavurması*

ne olur? (G.A:59/147), işTe *ne* gelsin ki böyle acele acele insanın aklına gelmiyo da. (İ.A:I-17,10), Kırçalıdan kimseyi tanımıyorum ki ben *neden* bize Kırçalı diyollar? (İ.A:I-17,50), âldan geldiler, keçileri âldılar yunan askelleri. *neden* eziyēt, akaret ösun işTe. (G.A:32/42), ama bak şindi ni ârlar çokTü müllete. *niden* mi çokTü ? otürmağtan çokTü, yimemekten çoktū. (G.A:23/34), öyle de devam ediyoS inşaaTTa. *nereye* gelirse artık mermer onu yapaliliyoS. (İ.A:III-42,15), gene nēse u aşam yattık örda bizi birâdılar. *nerey* gidersen git. ev yōk bi şey yōk. (G.A:32/17), kız istemeyi bak şindi u zaman ni kıızı bakârdılar ni çüjî *nereyi* anneler ister orey giderdilar. (G.A:18/42), siz kahve yapayım, *nasıl* içiyursunuz? (İ.A:I-10,10), uşulum ilk uşul başka yok. e düünner *nasıl* olacak ? bizde alay ulur, katillere pinēley, gelin alıy gidēlē. (G.A:52/1), aqtarışın, üle kıuru şekilde pişiri. *nası* yışkaları pişirşin kıuyışın kenara. (G.A:57/39), bak şimdi *nerde* benim kardeş çocuklarım var ama *nerede* şimdi yeşilyurTTa emirlidân. (İ.A:I-4,46), ben ifakım tā. yırağta yırağta tā kuluba bizim *nerde*? (G.A:11/115), bunnar *nerden* diycekSiniS. (İ.A:III-37,234), borda gümürçüneden ösun *nerden* olusa ösun kırdan yabancı gelmezdi. (G.A:22/74), *ne zaman* pişmee başladı mı ama patatēs atçaS ama suvan dōrucaz içine.(İ.A:II-30,79), bizim zamanımızda oşul *ne zaman* kâsımdan eh sōna başlârdık. (G.A:24/45), Konuşmaların dedi, *ne Kadâr* dedi, anannemin dedi, babannemin dedi, konuşmalârını andırıya. (İ.A:II-33,2), utlatTırrdı u kadar né yapcan. altı beş sene *né kadar* gitTik döt beş sene mi o kadar. (G.A:24/52), küçüjükle büle pençireler. ni bi kıafâ *ni kadar*. hic açılmayler, ülece hemen ışık şalası deyerek. (G.A:47/151), zarar oldu hemde *ni kadan*. e te bizim aneminkilen ikimizin duvarı yıkıldı. (G.A:51/101), u ğadar tütün *ni ğadar* oluy? *ni ğadar* oluy? bi solkıda hesâbını veridim. vallâ üledim. (G.A:68/17), mevliitten sōra sabâları veya *hangı* saatta gidilirse evden tekbirlerlen alınıyır birer birer ve gönderiliyır. (İ.A:I-19,22), herkez heyecannı oluy şindi kim nērde yōklusu. *hankı* kızın yōklususâydı işTe çandılar türkū. (G.A:38/13), né muyane bi şey yok. *hankı* ülecek ülecek, *hankı* ülmicek ülmicek, benimkisi üç tâne üldüler. (G.A:71/13), borey bi tâne büle yalacıq, bore bi tâne yalacıq. undan sōna kim *hankına* düşēsē say ölürdü. (G.A:69/6), keçilli ö da onnar başka konuşıyı ama *nası* konuş-ıyı geliyim ya başka türlü. (İ.A:I-4,15), bu yémeklele kıatıksız olmâcaq, balık Ta tutsak a dēmiş. e *nas* tutçaz balıy? dēmiş. (G.A:107/38), e şindi *nâz* deyim sâ astânelerde öcü çıkcaq bilmem ne çıkcaq bilmem ne çıkcaq inanmacan unnarı. (G.A:5/125), gel dey kaçalım, *nâssı* dey bizi vurcaqlar. hurâsalar ârkadan hursunnar bâli görmeyelim. (G.A:17/21), evlilik *nâssı* uldu? bak şindi gelinner e kēni hânelerde tuplanırdılar kızlar. (G.A:18/15), alemın evinde né yef né kim bulmuşsaydı kim bulmamışsaydı körbē tenekilerde né bileym işTe *nâs* yaşamışlar? (G.A:18/229)

*Bölge ağzında “ne” soru zamiriyle kalınlaşmaya uğrayan fiillerin oluşturduğu soru zamirlerine sıkça rastlanmaktadır:

ölümnü dünya *napalım*? (İ.A:III-46,18), *nâptıyınıS*? iyiyiS siz dá iyimisinis? e öle gençlerimiS var. (İ.A:III-41,38), Te işte geçindik. o da öldü, mideSi paTladı öldü aTmıŞ yaŞında öldü. ölümnü dünya *napalım*? (İ.A:III-46,18), pekmezi yirdik. üle yirdik, *nâpçan*? ne yicen? sâlçayı da domatiyi dūrârdık güzēlcene, dolduruduk çuvalın içine. (G.A:100/59), hadellezde *nâpcaz*? bi çölmēn içine toplârdık. üsüklēmizi atârdık çölmēn içine. (G.A:3/24), nası ösa ösun dedim. kızanım *nâpeyim*. arabalan geldiler, ökü z arabasınunnan. sendēle köymuşlar içine. (G.A:11/148), be kızanım *nâpalım*, bizim günümüzde üledi işTe. (G.A:11/156), e yakacaqlar yakacaqlar *nâpacaz*. ondan sōra geldi bōrda kimisi, biz davarlârlan kıaldık. (G.A:13/61), işan bi kere bakâr kıapıdan dedim, bakam *nâpiyim* deye dedim. (G.A:25/52), undan sora ninem, şimdi ben *nâpayım*? bunun anası yok bubası yok, bu saqatlandısa deyerekten evde kıorkı. (G.A:30/137), bu adama gene irmi sekiz yaşında e *nâpacan*? gidecen diler. (G.A:33/72), al kirezın üstüne kıar yâmuş bütün. bütün her yer kıapanmış, *nâpcaq*? (G.A:36/41), biri hasTalansa *nâpcaqlar*?

nasıl deyim sana çok hasTâyken te üle kufinnerde kuyârdılar. (G.A:47/303), nâpim mâr kârdaş demij, yavaş yavaş ascık başladılar ürenmê ama demiş as tâ demiş. (G.A:62/36), ördekler yiği deye gene getimiş kaçık nâpeym? nêdeym? şin demiş. (G.A:62/40), demek ki şeyler yapıyı amâ ta bilemicem nâptîni. (G.A:95/115), bi sât iki sât sora bakanz tutulmuş, üsTüne su durmuş. şindi nâpçis? atarız şeylere mâsus şey vardı büle. (G.A:100/152), bu senenin mısır fiyatları nolcak falan filan. (İ.A:I-16,71), normal şimdi noluyo? mahyalar nası oluyo? burda mahya deniyo kurban törenine. köylü bi araya gelir. (İ.A:I-16,114), ovadaki soydaşlarla sohPet ediyoz işte bu senenin mısır fiyatları nolcak falan filan. (İ.A:I-16,71), bi de önne çıkmış bi kocakaçık. nöldu be kârğa senin baccâne demiş? (G.A:62/2), undan sora gêmij bi gün kârdaşı. nöldiy? demiş. nâpim mâr kârdaş demij. (G.A:62/36), koca gün gittik orêy sabâlayın anğâreyê. â e şin nöldâmiş örda durun bakam, durun bakam. (G.A:97/32), e nöldâç yörğünuz, acamıyız da. dürduk, ben uyuklamışım büle çabcağ. (G.A:97/53), u geçinmek çok zördu o zaman. şindi nöldâç, hiç para yoktu. dükyannârda giderdiler ep çekêrdeklen, imirtâylan.. (G.A:99/165)

5. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamiri, şahıs zamirlerini daha güçlü kılmak için, anlamca pekiştiren bir tür şahıs zamirleridir (Korkmaz, 2003a, s. 441). Dönüşlülük zamiri anafirik bir özelliğe sahiptir. Kendinden önce gelen unsura göndermede bulunur ya da o unsuru gösterir. Bu nedenle buna bazı dillerde “yansıtıcı” anlamında “refleksif zamir” de denir (Crystal, 1998, s. 326; Matthews, 1997, s. 313). Bu zamirlere dönüşlülük zamiri denilmesinin asıl sebebi zamirin cümle içinde geçen belli bir unsura tekrar dönmesidir. Muharrem Ergin bu zamirlere, “şahıs zamirlerinin ikinci tipi” olarak bakmaktadır (Ergin, 1998a, s. 309). Türkçede dönüşlülük zamiri daha çok kendi kelimesinin çekim ekleri almış halleriyle karşımıza çıkar. Muharrem Ergin kendi kelimesinin sonundaki i sesinin iyelik eki olmadığını böylece üçüncü tekil şahıs dönüşlülük zamirinin kendi değil kendisi olduğunu söyler (Ergin, 1998a, s. 309). Ancak günümüzde hem yazı dilinde hem konuşma dilinde kendi kelimesi üçüncü tekil şahıslar için kullanılır. Kendi kelimesinin yanında öz kelimesi de Türkçede dönüşlülük zamiri olarak kullanılır. Hatta kendi kelimesini en yaygın olarak kullanılan Türk dili Türkiye Türkçesi iken öteki Türk lehçelerinin çoğu öz kelimesini daha yaygın kullanılmaktadır. Türkçede de kendi kelimesi öz anlamında kullanılmaktadır. Fiiller çatı bakımından incelendiğinde de dönüşlülük olayının varlığı göze çarpar. Fiil çatılarında dönüşlülük, fiilin bir yapım eki olan dönüşlülük ekini almasıyla gerçekleşir. Aslında görüntüde bir ek vasıtasıyla (-n dönüşlülük eki gibi) yapılan dönüşlülük olayının derin yapısında dönüşlülük zamiri mevcuttur (Demirci, 2010, s. 44). Bölge ağzında dönüşlülük zamiri İskeçe ağzlarında “kendî” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Gümülcine ağzlarında “kendî” sözcüğünün yanı sıra “kēni” kullanımı da çok yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede kullanılan dönüşlülük zamirinin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

baklava biz alıyoz êyle azır paketlen. kendim açmıyom. (İ.A:I-2,10), kınayı emen iç herkes dail-dıkTan sörâ kendi kendine vurulur. (İ.A:III-41,77), yufKaları kendi aÇıyollar. (İ.A:I-20,34), kēndisi dermatoloji uzmanımıŞ bi hastanede. (İ.A:II-33,15), okulun birincisiydik ö zâman iÇin ama şindi gene kendimize aklımız yetmiye. (İ.A:II-30,28), yufkayı aÇıyorus, kendimiS aÇarsak daha iyi oluyo. (İ.A:I-23,22), kasabaya iplik alırlardı çoğu yapağı kendileri yaparlardı. (İ.A:I-15,20), undan sora ben kendim çırtım. dörT köşeli mendiller, işlemeli, diköltalar kırtıklı, bacaklı diköltalar. (G.A:101/72), bakam u entablanın numrasından bulduk. zaten ben kēnime benzettim, dedim bu bi kere. bakıyız ösman useyin yazı başında. (G.A:17/39), ep evden idâre. êr bi şey kendin meselâ kendini idâreni kendinden. (G.A:19/11), sōna kēnin dayancâ gadâr atıysın turşununniçine karıştırsın. üle karışık yapıysın. (G.A:14/36), u kendi pişmê yakınnadınan atıysın tuzunu

büberini,sālçasını. **kendi** başladı mı kaynamā koyulı çok güzel oliy. (G.A:14/64), te büle vârdı demirden büle dulap yapârdık. **kendisi** bizim amet ağan yapârdı bayırda. (G.A:47/55), ben borey geldinen dârbıķalan türkü çarıldılar büle. iş doludu kızanım, hayvan vârdı, ev işi, **ken** davarımız vârdı. gülbe arıTırdık. (G.A:68/24), ben alırdım, **kēni** kendimi cizērdim ben. bacāmu cizērdim. (G.A:68/74), ev ekmekleri u zaman **kendimiz** koparıp da maya deye çiçekler vârdı. unnardan maya tutârdık maya yapârdık, kurutTuruduķ. (G.A:72/160), kına gicelēnde hic bi zamānumızda ni çalgı né bi şey dârbıķalan **kendimis** çandıķ, oynatTırdık kızları. (G.A:2/52), misir ē unnarı **kēnimiz** büle şişlen soyuP soyuP, başaķları kurutTurudu büle. (G.A:36/33), büle, ālem geldi dedi, kıarsını kızanını topârladı dedi. be siz **kendinis** gelmişiniz e. unnar gene andârTlıķtan teslim ölmüş kıasabayā. (G.A:33/36), undan eveli sade dauldu. darbıķa, daul, kızlar **kendileri** genşler **kendileri** çalāller dârbıķayı, türkü çurılar **kendileri** üledi. yā üledi kızanım düünler üledi **kendileri** çalāllerdi **kendileri** oynallardı. (G.A:59/116)

Tablo 3. Batı Trakya Türk Ağızlarında Dönüşlülük Zamiri Genel Çekim Tablosu

Batı Trakya Türk Ağızlarında Dönüşlülük Zamiri Genel Çekim Tablosu		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1.Tekil Şahıs	<i>kendim</i> (İ.A:I-2,10)	<i>kendim</i> (G.A:101/72) <i>kēnim</i> (G.A:17/39)
2.Tekil Şahıs	<i>kendin</i> (İ.A:III-41,77)	<i>kendin</i> (G.A:19/11) <i>kēnin</i> (G.A:14/36)
3.Tekil Şahıs	<i>kendi</i> (İ.A:I-20,34) <i>kendisi</i> (İ.A:II-33,15)	<i>kendi</i> (G.A:14/64) <i>kendisi</i> (G.A:47/55) <i>ken,</i> (G.A:68/24) <i>kēni</i> (G.A:68/74)
1.Çoğul Şahıs	<i>kendimiz</i> (İ.A:II-30,28) <i>kendimis</i> (İ.A:I-23,22)	<i>kendimiz,</i> (G.A:72/160) <i>kendimis</i> (G.A:2/52) <i>kēnimiz</i> (G.A:36/33)
2.Çoğul Şahıs	----	<i>kendinis</i> (G.A:33/36)
3.Çoğul Şahıs	<i>kendileri</i> (İ.A:I-15,20)	<i>kendileri</i> (G.A:59/116)

Sonuç

Batı Trakya Türk Ağzlarının zamir bakımından incelendiği bu çalışmada, sözcük türü olarak zamirler beş alt başlık altında toplanmış ve ölçünlü dille arasındaki farklar incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynaklardan alınan zamirler cümle içindeki kullanımlarıyla örneklendirilmiştir. Genel olarak bir tespit yapıldığında zamir kullanımı bakımında İskeçe ağzlarının Gümülcine ağzlarına göre ölçünlü dile daha yakın olduğu söylenebilir. İncelemeye tabi tutulan zamir türlerinin örnek cümlelerinden sonra tablolarla bu tasnif daha da somut hale getirilmiştir. Hem örnek cümlelerde hem de tablolarda kelimelerin metin ve sayfa numarası belirtilerek çalışmanın daha sağlam bir temele oturtulması hedeflenmiştir. Çalışmanın sınıflandırma bölümünde şahıs zamirlerine bakıldığında, ünsüz düşmeleri ve ünlü uzamalarının Gümülcine ağzlarında İskeçe ağzlarına göre daha yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca şahıs zamir kullanımı bakımından Gümülcine ağzları İskeçe ağzlarına göre daha zengindir. İşaret zamirlerinin kullanımında da Gümülcine ağzlarındaki çeşitlilik dikkati çekmektedir. Belirsizlik ve soru zamirlerinin kullanımını bakımından iki ağız bölgesinde de kullanım çeşitliliği aynı oranda zengin görünmektedir. İki bölge ağzında da “ne” soru zamiriyle kalınlaşmaya uğrayan fiillerin oluşturduğu soru zamirlerine çok yoğun bir şekilde rastlanmaktadır. Bölge ağzında dönüşlülük zamiri İskeçe ağzlarında “*kendi*” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Gümülcine ağzlarında “*kendi*” sözcüğünün yanı sıra “*kēni*” kullanımı da çok yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmayla Türk Ağzların Trakya bölgesinin Batı Trakya bölümündeki zamir kullanım çeşitliliği hakkında tespitler yapılmaya çalışılmış ve bu tespitlerden hareketle bölge ağzlarının karakteristik kullanım özellikleri hakkında ipuçları verilmeye çalışılmıştır. Bölgenin Trakya ağız bölgesindeki önemi düşünüldüğünde bu çalışmamızın ağız çalışmalarında önemli bir vesika olacağı muhakkaktır.

Kaynakça

- AKSAN, D. (1983). *Sözcük türleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- ATABAY, N., KUTLUK, İ. ve ÖZEL, S. (1983). *Sözcük türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BANGUOĞLU, T. (1974). *Türkçenin grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- CRYSTAL, D. (1998). *A dictionary of linguistics and phonetics*. Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- DEMİR, N. (1996). “Eigine merkmae yörükischer dialekte.” *Symbolae turcologicae-studies in honour of lars Johanson on his sixtieth birthday*, 8 March 1996. (Ed: Arpad Berta, Bernt Brendemoen & Claus Schönig), Series: Swedish Research Institute in İstanbul. Transactions. 6, Uppsala 61-70.
- DEMİRCİ, K. (2010). *Teorik bir yaklaşımla zamirler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- DENNY, J. (1941). *Türk dili grameri*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- DEVELLİOĞLU, F. (1984). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- EKER, S. (2003). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ERGİN, M. (1992). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- ERGİN, M. (1998a). *Türk dili*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

- ERGİN, M. (1998b). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GABAIN, A. V. (2007). *Eski Türkçenin grameri* (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GENCAN, N. T. (1971). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜNŞEN, A. (2008). Doğu Trakya ağızlarının şekil bilgisini belirleyen temel özellikler. *Turkish Studies (Türkiye Dışındaki Türkler Dosyası), International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/3, 9, 402-470.
- KARAHAN, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- KARAHANLI, L. (2009). Türkçede şahıs ve işaret zamirlerinin yönelme hâlindeki genişlemeler. *Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslararası Türkoloji Kongresi, Türkistan*.
- KOCASAVAŞ, Y. (2004). *Türkçede şahıs zamirleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2003a). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2003b). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MATTHEWS, P. H. (1997). *Concise dictionary of linguistics*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- NASKALÍ-GÜRSOY, E. (1997). *Türk dünyası gramer terimleri kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZÇELİK S. ve ERTEN M. (2005). *Türkiye Türkçesi dilbilgisi*. Diyarbakır.
- ÖZDEN, M. (2016). *Batı-Trakya Gümülcine ağız incelemesi (ses ve şekil bilgisi- metinler-söz varlığı)*. Trakya Üniversitesi Yayınları. Yayın No:180.
- ŞİMŞEK, A. (2017). *İskeçe ili ağızları (inceleme-metinler-dizin)*. Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı.